

Lausunto 9.6.2022

Eläkeläiset ry ja Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta

Yleistä

Eläkeläiset ry ja Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry pitävät lakiluonnoksen tavoitteita järjestöjen rahoituksen vakaudesta ja autonomiasta hyvinä. Pyrkimys valtionapukäytäntöjen yhdenmukaistamiseen on myös kannatettava.

Eläkeläistoiminta on luonteeltaan ensi sijassa vapaata kansalaistoimintaa, joka ei ole palveluntuottaja vaan ihmisten sosiaalinen vahvistaja. Maamme eläkeläisjärjestöissä toimii yli 300 000 ikäihmistä. Toiminnan tuloksellisuuden mittaaminen on vaikeaa, ja se pitäisikin nähdä itseisarvona osana demokratiaamme.

Haluamme korostaa sitä, että järjestöjen perustoiminnan on tulevaisuudessa säilyttävä järjestölähtöisenä. Siksi STEA:n tuloksellisuus- ja vaikutusarviointia tulee keventää yleisavustuksissa, ja kohdentaa enemmän hankkeisiin, joiden tavoitteet myös tulevat rahoittajalta. Autonomian vahvistamiseksi on tulevaisuudessa vähennettävä järjestöjen hankeriippuvuutta ja suunnattava rahoituksesta suurempi osuus yleisavustuksiin.

Sanna Marinin hallitusohjelman tavoitteita ovat muun muassa järjestöjen autonomian vahvistaminen ja byrokratian keventäminen, avustusten ennakoitavuus, avoimuus ja läpinäkyvyys, sekä resurssien siirto hallinnosta avustuksiin. Lisäksi pyritään rakentamaan vahvaa kumppanuutta järjestöjen ja valtion välillä eriarvoisuuden vähentämiseksi.

Näiden tavoitteiden edistämiseksi katsomme, että ehdotetun erillisviranomaisen sijaan olisi parempi integroida STEA:n avustustoiminnot tiiviimmin osaksi STM:n muita valtionavustustoimintoja.

4 § Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus

Lakiluonnoksessa esitetään Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskukselle (STEA) vahvaa erillisviranomaisen asemaa.

Ehdotettu erillirakenne ei mielestämme edistä hallitusohjelman tavoitteita parhaalla mahdollisella tavalla. Erillinen järjestöavustuksiin keskittyvä kerros ministeriön ja järjestökentän välille ei kevennä byrokratiaa. Raskas hallintomalli ei myöskään vapauta resursseja hallinnosta avustuksiin. Sen sijaan se voi aikaansaada järjestöjen toiminnan siiloutumista ja pystyttää turhia raja-aitoja järjestöjen välille. Autonomian kannalta olennaisinta olisi yleisavustusten painottaminen ja hankeriippuvuuden vähentäminen. Tätä ei ratkaista hallintomallilla.

Kansalaisyhteiskunnalla on pohjoismaisessa demokratiamallissa tärkeä rooli vuoropuhelun käymisessä valtionhallinnon kanssa. Monilla hallinnonaloilla, kuten Opetus- ja kulttuuriministeriön tai Ulkoministeriön aloilla, järjestöjen valtionavustusten kautta syntyy luonteva väylä vuoropuheluun kansalaisyhteiskunnan kanssa. Avustusten haku ja raportointi sekä avoin keskustelu avustettavasta toiminnasta antavat virkamiehille tärkeää taustatietoa ja syventäviä näkemyksiä kaiken omaa hallinnonalaan liittyvän valmistelutyön tueksi.

Vastaavanlainen vahva kumppanuus on rakennettava sosiaali- ja terveysalan järjestöjen ja valtion välille. Nykyisin STM:n mahdollisuudet suoraan vuoropuheluun järjestöjen kanssa ovat muita hallinnonaloja heikommalla, koska järjestöavustukset hallinnoidaan eriyttynä STEAssa. Luontevaa ja säännöllistä väylää

ELÄKELÄISET ry
PENSIONÄRERNA rf

Eläkkeensaajien Keskusliitto EKL ry
Pensionstagarnas Centralförbund PCF rf

keskusteluun järjestöjen kanssa ei siten ole, eikä järjestöiltä saatu ensikäden tieto välity tehokkaasti ministeriön hyödyksi.

STEA ei nykyisellään käy aitoa vuoropuhelua järjestöjen kanssa ja keskustelu keskittyy usein rahoitukseen toiminnan sijaan. STEA näyttäytyy järjestöjen näkökulmasta melko kasvottomana valvojana, joka aikaansaa järjestöissä huomattavaa hallinnollista taakkaa. Hankeriippuvuuden vuoksi rahoitus ja sen seuranta näyttävät joskus mielivaltaiselta, eikä avointa keskustelua synny. Synnä näihin ongelmiin voidaan nähdä nimenomaan STEAn erillisyyden ja keskittyminen rahoitukseen.

Edellä mainittujen ongelmien vähentämiseksi ja hallitusohjelman mukaisen vahvan kumppanuuden luomiseksi järjestöjen ja valtion välille tulisi STEAn yhteyttä ministeriöön tiivistää eriyttämisen sijaan.

6 § Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustusasioiden neuvottelukunta

Neuvottelukunnan rooli järjestöjen roolin vahvistamisessa ja avustuspolitiikan kehittämisessä on käytännössä melko vähäinen ja näennäinen.

Neuvottelukunnan arviointi- ja avustusjaosto lausuu avustusten jaosta. Tämä voi jatkossakin herättää avustuspolitiikan avoimuuteen, puolueettomuuteen ja esteellisyyteen liittyviä kysymyksiä.

Parempi malli olisi ja avustusten valmistelu suoraan ministeriössä, sekä avoimuuden ja suoran keskusteluyhteyden vahvistaminen järjestöjen ja STM:n välillä.